

Agnieszka Pazderska*

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

ORCID: 0000-0002-7412-4474

Aktywność polityczna młodych dorosłych we współczesnej Polsce

Partycypacja młodych dorosłych w publicznej sferze życia jest istotną kwestią, związaną z rozważaniami nad kierunkiem rozwoju współczesnego społeczeństwa. Jest to jeden z fundamentalnych problemów, gdyż perspektywa kształtowania się kultury politycznej i społeczeństwa obywatelskiego uzależniona jest od aktywności społecznej i politycznej młodszych generacji. Młodzi dorośli to osoby pomiędzy 18–20 a 30–35 rokiem życia, jednakże granica te są umowne i zależne od indywidualnych momentów rozpoczęcia ważnych procesów rozwojowych. Dolny próg wieku związany jest z przyznawaniem jednostce określonych przywilejów oraz praw i obowiązków obywatelskich, natomiast górny jest bardziej płynny i wyznaczany zazwyczaj przez czas osiągnięcia stabilizacji życia zawodowego i rodzinnego (Gurba 2011: 287).

Analizując społeczną i polityczną aktywność młodych dorosłych, należy z jednej strony wskazać takie kwestie, jak uczestnictwo w wyborach, zainteresowanie sferą polityki czy podejmowanie w niej działalności, z drugiej trzeba wziąć pod uwagę zagadnienia związane z aktywnością społeczno-obywatelską, czyli partycypację w organizacjach obywatelskich, działalność filantropijną czy gotowość do współpracy (Czakoń 2016: 76). Mając powyższe na uwadze, celem analizy jest wskazanie poziomu aktywności politycznej w grupie młodych dorosłych i określenie znaczenia tej aktywności dla demokracji. Hipotezą badawczą jest założenie, że młodzi dorośli nie są grupą zainteresowaną sprawami politycznymi na poziomie odpowiadającym innym grupom wiekowym, co w przyszłości może wpływać na jakość demokracji. Weryfikując tę hipotezę, autorka przeprowadziła analizę form aktywności politycznej młodych dorosłych i zastosowała metodę analizy danych statystycznych, w tym analizę komparatystyczną w zakresie stosunku młodych dorosłych do sfery polityki i uczestnictwa w tej sferze.

Aktywność obywatelska jest jednym z fundamentalnych filarów demokracji. Można ją analizować w szerokim spektrum, uwzględniając jej zróżnicowane formy i wymiary. Należy przy tym zaznaczyć, iż przejawiane w dorosłości uczestnictwo

---

* agnieszkapazderska@wp.pl

obywatelskie ma swoje korzenie w doświadczeniach członkostwa i zaangażowania w różnych grupach społecznych na etapie dorastania. Postawy obywatelskie zazwyczaj nie pojawiają się nagle, wraz z osiągnięciem pełnoletniości i uzyskaniem praw obywatelskich. Tego typu postawy kształtują się na bazie działań podejmowanych na wcześniejszych etapach rozwoju. Wymiary zaangażowania i uczestnictwa politycznego u osób dorosłych są implikacją zachowań skoncentrowanych pomiędzy 14 a 25 rokiem życia. Świadomość polityczna oraz chęć partycypacji nie ujawniają się automatycznie, wraz z osiągnięciem dorosłości. W związku z tym istotna jest socjalizacja polityczna, w tym kształtowanie nawyków wykorzystywania narzędzi demokratycznych (Szaban, Lisowski 2014: 260).

Młodzi ludzie wiedzą o polityce i wydarzeniach politycznych w dużej mierze czerpią z trzech źródeł: ze szkoły, z mediów i od rodziny. W procesie nauczania wiedza jest przekazywana często w sposób podręcznikowy i wybiórczy, a fakt, iż jest to związane z obowiązkiem szkolnym, nie sprzyja politycznej internalizacji. Jeśli chodzi o drugie źródło, czyli media – tutaj nader często kwestie polityczne prezentowane są w sposób emocjonalny, w postaci newsów i sensacji, w związku z czym informacje tego typu nie zawsze są rzetelne. Rodzina oraz najbliżsi znajomi stanowią trzecie źródło, z którego można czerpać wiedzę na tematy polityczne. W tym przypadku najcenniejsze są te środowiska, które podtrzymują tradycję partycypacji politycznej, a także podejmują dyskusje na temat polskiej przestrzeni społeczno-politycznej. Jednakże taki idealny model nie występuje zbyt często. Niski poziom wiedzy politycznej u młodych dorosłych, a także postrzeganie jej jako zbędnego elementu życia nie sprzyjają mobilizacji, aktywnemu uczestnictwu oraz kreowaniu społeczeństwa obywatelskiego w Polsce. Taki stan rzeczy sprzyja za to postawie wycofania się z płaszczyzny funkcjonowania społecznego, ewentualnie w budowaniu powierzchownych ocen zjawisk politycznych, opartych na stereotypach (Turska-Kawa 2012: 17–18).

W związku z niskim poziomem zainteresowania polityką wśród dzieci i młodzieży w ostatnim czasie prowadzone są debaty, dotyczące zaangażowania obywatelskiego młodych ludzi. Philippa Collin wyróżnia trzy dominujące, funkcjonujące w różnych państwach podejścia, związane z uczestnictwem młodzieży w życiu społecznym – zalicza do nich rozwój, zaangażowanie oraz samorealizację. Zainteresowanie kwestiami powiązanimi z rozwojem młodzieży doprowadziło do identyfikacji uczestnictwa jako jednego z kluczowych elementów polityki społecznej. Tradycyjne modele rozwoju traktują uczestnictwo młodych ludzi jako fundamentalną strategię, umożliwiającą rozwój takich umiejętności, jak samostanowienie, inicjatywa czy emocjonalne kompetencje społeczne, poznawcze i behawioralne. Głównym celem polityki uczestnictwa jest umożliwienie młodym ludziom rozwijania wiedzy i umiejętności, które wspierają ich pomyślne przejście od okresu dojrzewania do dorosłości. Jednocześnie priorytetem jest rozwiązywanie problemów związanych ze stosowaniem alkoholu i narkotyków, niepełnym wykształceniem, bezrobociem, chorobami psychicznymi czy ciążami nastolatek. Według autorki podejście do rozwoju młodych ludzi pod względem obywatelstwa można podzielić na dwa zasadnicze typy. Pierwszy z nich promuje koncepcje oparte na prawach obywatelskich, koncentrując się równocześnie na udziale młodych w edukacji oraz na zatrudnieniu,

będącym warunkiem wstępnym obywatelstwa. Celem dla drugiego typu podejścia do rozwoju młodzieży jest wspieranie wartości i obowiązków obywatelskich poprzez różnego rodzaju programy rozwoju młodzieży i edukacji obywatelskiej. Wyróżnione podejścia kładą akcent na to, że młodzi ludzie „stają się”, a nie „są”. Młodzi ludzie są podmiotami strategii socjalizacyjnych, zmierzających do wykreowania „dobrych obywateli” (Collin 2015: 29–31).

W przeciwieństwie do podejścia opartego na rozwoju, zaangażowanie młodzieży podkreśla prawo młodych ludzi do uczestnictwa we wszystkich decyzjach, które ich dotyczą. Ponadto wyróżniane są polityczne i społeczne korzyści z uczestnictwa, wzmacniające demokrację i społeczeństwo obywatelskie. Promowane są różne inicjatywy, mające na celu zaangażowanie młodzieży w szereg działań decyzyjnych, w tym decyzji dotyczących różnych aspektów ich własnego życia, rozwoju i świadczenia usług, planowania, kształtowania, dostarczania lub oceny usług, a także podejmowania działań w charakterze konsultantów lub naukowców. Podejście angażujące młodych ludzi zwykle kładzie nacisk na kulturę i strukturalne bariery, zawarte w instytucjach sprawujących władzę (Collin 2015: 31–32).

Trzecim podejściem wyróżnionym przez Collin jest samorealizacja młodzieży. W ostatniej dekadzie nastąpił znaczny wzrost liczby inicjatyw na rzecz promocji działań społecznych, prowadzonych przez młodych ludzi. Rekonfiguracja stosunków pomiędzy państwem, biznesem i społeczeństwem, a także pojawienie się oprogramowania typu *open source* (z ang. otwarte źródło) i mediów społecznościowych, przyczyniły się do stworzenia nowego „miejsca”, w którym dyskurs młodzieży jest niezwykle istotny i intensywny. Programy tego typu kładą duży nacisk na rozwiązywanie problemów społecznych, a także mają być odpowiedzią na sposób myślenia młodych. Media cyfrowe gromadzą różnorodne grupy ludzi i ich inicjatywy na rzecz zmian społecznych, umożliwiając im m.in. uczestnictwo w wolontariatach online, organizacjach promujących pomoc potrzebującym czy zajmujących się kwestiami zmian klimatu (Collin 2015: 32–33).

Wyróżnione przez P. Collin podejścia, związane z zaangażowaniem młodych ludzi w sprawy polityczne, funkcjonują odmiennie w różnych państwach. Rządy niektórych państw skupiają się na rozwoju, innych na zaangażowaniu lub na samorealizacji, a w jeszcze innych starają się łączyć wspomniane podejścia. Jednakże w dalszym ciągu jednym z podstawowych problemów polityki partycypacyjnej jest fakt, iż są to odgórne procesy zarządzane przez dorosłych. Ich efektem jest legitymizacja niektórych form uczestnictwa młodzieży przy delegitymizacji innych, co w konsekwencji zazwyczaj nie sprzyja zwiększeniu partycypacji politycznej młodych.

Badacze wskazują także, że obecnie mamy do czynienia ze zmianą pokoleniową w podejściu do partycypacji politycznej. Na podstawie wyników badań empirycznych można zauważyć, że w „konwencjonalnej” polityce występuje zjawisko niedoreprezentowania młodych (Messyasz 2015: 63). Młodzi ludzie są w niej często określane mianem grupy „problemowej”, która wykazuje niski poziom frekwencji wyborczej, brak zaufania do instytucji demokratycznych, a także przejawy sceptycyzmu i cynizmu wobec polityków. Podczas gdy obniżyło się zainteresowanie działaniami związanymi z tradycyjną polityką, młodzi ludzie zaczęli wykazywać większe zainteresowanie kwestiami politycznymi w ramach tzw. alternatywnych form

uczestnictwa politycznego. Niemniej jednak młodzi ludzie określani są jako „bezzainteresowni” i „apatyczni” w porównaniu ze starszym pokoleniem (Pontes, Henn, Griffiths 2018: 1). Mariusz Gwozda wskazuje wręcz, że istnieje „deficyt młodego pokolenia przy urnach i w codziennej działalności politycznej” (Gwozda 2009: 61).

Potwierdzają to badania, przeprowadzone przez Centrum Badania Opinii Społecznej i Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii. W ich wynikach można zobaczyć, iż zainteresowanie polityką wśród młodzieży w 2018 roku było nieco niższe niż dwa lata wcześniej. Najwięcej respondentów wskazało, że śledzi jedynie główne wydarzenia, i jednocześnie określiło swoje zainteresowanie polityką na średni poziom (35% ankietowanych udzieliło takiej odpowiedzi). Co czwarty badany zaznaczył, że w ogóle nie interesuje się polityką, a jedynie 5% ankietowanych przyznało, że ich zainteresowanie kwestiami politycznymi jest na bardzo dużym poziomie („Młodzież 2018” 2019: 8). Analizując wyniki badań przeprowadzonych we wcześniejszych latach przez CBOS i KBPN, można zaobserwować niskie zainteresowanie polityką wśród młodych ludzi. Nieco wyższy poziom przedstawiany był jedynie w 1996 roku i w 2016 roku, jednak nadal nie przekroczył on progu 20% (Badora 2014: 57).

Dla porównania warto przytoczyć badania CBOS, przeprowadzone w 2017 roku na reprezentatywnej grupie społeczeństwa polskiego we wszystkich kategoriach wiekowych. Pomimo że, podobnie jak w przypadku młodych ludzi, jedynie 5% badanych określiło swoje zainteresowanie polityką jako bardzo duże, to jednak znaczne różnice można zauważyć w zakresie średniego i żadnego zainteresowania. Jak zostało wspomniane powyżej, 35% młodych respondentów zdefiniowało swoje zainteresowanie polityką jako średnie, natomiast wśród ankietowanych we wszystkich grupach wiekowych było to już 45% badanych. W przypadku zupełnego braku zainteresowania politycznego tendencja ta była odmienna – 25% młodych respondentów wskazało, że w ogóle nie interesują ich wydarzenia polityczne, w porównaniu z 16% badanych w ujęciu ogólnospołecznym. Potwierdza to hipotezę, iż współcześnie młodzi ludzie są grupą, która jest najmniej zainteresowana kwestiami politycznymi i związanymi z tym wydarzeniami („Monolog, dialog...” 2017: 1).

Dystans młodych dorosłych wobec polityki jest nade wszystko wynikiem zmian społecznych, które zachodzą obecnie w krajach rozwiniętych. Aktualna sytuacja młodych ludzi różni się znacząco od sytuacji wcześniejszego pokolenia sprzed dwóch dekad. Następuje przesunięcie społecznej granicy wiekowej na płaszczyźnie wchodzenia w dorosłość. Samodzielne zamieszkanie, posiadanie pracy, małżeństwo czy posiadanie dzieci są coraz bardziej opóźniane w czasie. O ile w 1987 roku jedynie 49% osób pomiędzy 15 a 24 rokiem życia nadal się uczyło, to już w 2013 roku poziom ten wzrósł do 68%. Średni wiek wchodzenia młodych osób na rynek pracy wzrósł do 18–20 roku życia (Kijewska 2014: 105).

Ulrich Beck zauważył, iż na skutek procesów globalizacyjnych kraje rozwinięte stały się niezdolne do całkowitego zagospodarowania własnych zasobów, co badacz określił mianem „społeczeństwa ryzyka”. Ryzyko to w głównej mierze dotyczy młodego pokolenia. Pomimo lepszego wykształcenia i dużej mobilności, młodzi ludzie mają kłopoty ze znalezieniem pracy, a także żyją w lęku o własną przyszłość. Badacze zauważają zależność, że im trudniej jest młodym osobom usamodzielnąć

się życiowo, tym trudniej też o poczucie, iż partycypacja polityczna może prowadzić do rozwiązania problemów społecznych (Szafraniec 2012: 27). Im większy na młodych dorosłych ciąży lęk przed przyszłością, tym bardziej odrzucają oni system polityczny, stosowany przez współczesne demokracje. Niepewność występująca w społeczeństwie ryzyka zmniejsza zainteresowanie wszelkimi sprawami publicznymi, a jednocześnie prowadzi do politycznego wycofania. Psychologowie polityki wyróżniają dwie postawy artykułujące bierność polityczną: indyferentyzm i eskapizm. Pierwsza z nich, czyli indyferentyzm, cechuje się przekonaniem o nieistotności polityki, natomiast druga – eskapizm, jest działaniem wynikającym z osobistych ocen, preferencji i przemyśleń. Eskapizm jest implikacją rozczarowania i rozgoryczenia wobec wszelkich działań politycznych. Skłonności eskapistyczne pojawiają się najczęściej wówczas, gdy każda perspektywa zaangażowania się wydaje się bezsensowna, niedająca szans na zmiany i skuteczne działania (Kijewska 2014: 106).

Rozważając kwestie związane z poczuciem bezsensu i brakiem szans na zmiany, należy przytoczyć badania przeprowadzone przez Centrum Badania Opinii Społecznej i Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii, dotyczące poczucia sprawstwa w zakresie działalności politycznej w państwie. Młodzi ludzie uważają, że ich wpływ na sprawy polityczne jest bardzo mały. Jedynie 27% ankietowanych wskazało, że ma wpływ na sprawy kraju (6% respondentów zaznaczyło odpowiedź „zdecydowanie tak”, a 21% – „raczej tak”), natomiast aż 66% badanych odpowiedziało, że takiego wpływu nie ma (25% ankietowanych zaznaczyło odpowiedź „zdecydowanie nie”, a 41% – „raczej nie”). Nieco lepiej prezentują się opinie na temat oddziaływania na szeroko pojęte problemy lokalne. W tym przypadku 45% respondentów wskazało, że ich partycypacja ma znaczenia w sprawach dotyczących własnego miasta i gminy (9% respondentów zaznaczyło odpowiedź „zdecydowanie tak”, a 36% – „raczej tak”), natomiast 48% badanych uważa, że wspomniana partycypacja nie ma znaczenia (33% ankietowanych zaznaczyło odpowiedź „zdecydowanie nie”, a 15% – „raczej nie”) (Boguszewski 2019: 146).

Nawiązując do wspomnianych wcześniej, dominujących podejść związanych z uczestnictwem młodych ludzi w polityce, wyróżnionych przez P. Collin, warto w tym miejscu przytoczyć także badania *European Youth*, przeprowadzone przez Komisję Europejską. W badaniu brali udział respondenci od 15 do 30 roku życia, mieszkający na terenie Unii Europejskiej. Głównym celem była diagnoza partycypacji młodych obywateli UE w społeczeństwie, a także analiza postaw wobec udziału w wyborach. W raporcie zostały przedstawione wyniki badań, które odbyły się w 2013, 2014 oraz 2017 roku. Udział młodych w szeregu różnych organizacji wzrósł od 2014 roku – w 2017 roku ponad połowa wszystkich ankietowanych była zaangażowana w działania co najmniej jednej z wyróżnionych organizacji (53%) („European Youth...” 2018: 6–7). Respondenci najczęściej byli aktywni w klubach sportowych (29%). Co piąty badany (20%) był zaangażowany w klubie młodzieżowym, klubie rekreacyjnym lub w innej organizacji młodzieżowej, 15% ankietowanych działało w organizacjach kulturalnych, 13% było zaangażowanych w lokalne organizacje, mające na celu poprawę warunków funkcjonowania lokalnej społeczności, a 12% partycypowało w innych organizacjach pozarządowych. Jednakże również na poziomie UE widoczny jest niski

poziom zaangażowania młodych w organizacje lub partie polityczne, gdyż jedynie 7% ankietowanych zadeklarowało taką aktywność. Podobnie niski wynik dotyczy uczestnictwa w organizacjach promujących prawa człowieka lub globalny rozwój (7%), a także zaangażowania w działalność organizacji zajmujących się zmianą klimatu i kwestiami ochrony środowiska (5%) („European Youth...” 2018: 7).

Ogólny poziom aktywności młodych w co najmniej jednej z wyróżnionych organizacji był najwyższy wśród respondentów z Niemiec (65%), Irlandii (63%), Włoch (62%), Szwecji (62%) i Luksemburga (62%), natomiast najniższy na Słowacji (30%), na Węgrzech (31%) i na Cyprze (31%) („European Youth...” 2018: 7). W Polsce ogólny udział w różnych organizacjach wynosi 39%, co uplasowało nasz kraj na 20. pozycji wśród 28 krajów Unii Europejskiej („European Youth...” 2018: 7)¹. Duże różnice pomiędzy badanymi młodymi widoczne są także w przypadku aktywności w organizacjach pozarządowych. Ankietowani z Włoch (22%), Niemiec (19%) i Szwecji (17%) uczestniczyli znacznie częściej w tego typu organizacjach niż ich rówieśnicy ze Słowacji, gdyż tutaj jedynie 2% badanych zadeklarowało taką aktywność (European Commission 2018: 7–8).

W zakresie zaangażowania w działalność organizacji politycznych lub partii politycznych na terenie Unii najbardziej aktywną grupą byli respondenci z Niemiec oraz Austrii (po 12%), natomiast najmniej zaangażowani byli ankietowani na Litwie (1%), Słowacji (2%) i Węgrzech (2%). W Polsce w odniesieniu do uczestnictwa w organizacjach i partiach politycznych także można zaobserwować niski poziom zaangażowania wśród badanej grupy (4%) („European Youth...” 2018: 7–8). Potwierdzają to dane z Głównego Urzędu Statystycznego: w 2016 roku wśród przebadanych partii politycznych jedynie 16 zadeklarowało posiadanie tzw. młodzieżówek. W 2016 roku w młodzieżówkach tych partii było skupionych łącznie 17,4 tys. członków („Partie polityczne...” 2018: 4).

Jednym z fundamentów społeczeństwa obywatelskiego jest udział w wyborach. W przytoczanych wcześniej badaniach, przeprowadzonych na terenie UE, zdecydowana większość respondentów (64%) deklarowała, że w ciągu ostatnich trzech lat głosowała w wyborach politycznych – na poziomie lokalnym, krajowym czy regionalnym. Badani najczęściej głosowali na poziomie lokalnym (44%) i na poziomie krajowym (43%). Nieco mniejszym zainteresowaniem wśród respondentów cieszyły się wybory na poziomie regionalnym – uczestniczyło w nich 31% ankietowanych (19% respondentów zaznaczyło, że w przeciągu ostatnich trzech lat nie było uprawnionych do głosowania, a 15% przyznało, że nie głosowało w wyborach). Jednakże porównując badania przeprowadzone w 2014 i 2017 roku, należy zauważyć, że wzrósł ogólny udział w wyborach. Największy wzrost można zaobserwować na poziomie wyborów krajowych (+17pp) oraz lokalnych (+13pp) („European Youth...” 2018: 15). Jednocześnie, analizując wcześniejsze badania przeprowadzone przez Komisję Europejską w 2013 roku, można odnotować, iż o ile w 2011 roku aż 62%

---

¹ Niniejsze badania Komisji Europejskiej były prowadzone w 2017 roku, przed wyjściem Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej. Wielka Brytania przystąpiła do Unii Europejskiej 1 lutego 2020 r., a następnie rozpoczął się okres przejściowy, trwający do 31 grudnia 2020 r. (dane na dzień 2 kwietnia 2020 r.).

ankietowanych zadeklarowało, że w przeciągu poprzednich trzech lat uczestniczyło w jakichkolwiek wyborach, to dwa lata później, w 2013 roku, odsetek ten spadł o sześć punktów procentowych i wynosił już tylko 56%, co oznacza, że tendencja wzrostowa nie jest stała („European Youth...” 2013: 11).

Zachowania młodych respondentów związane z głosowaniem w wyborach są różnicowane w poszczególnych krajach. W prawie wszystkich z wyjątkiem sześciu przebadanych krajów, większość głosowała w co najmniej jednych wyborach lokalnych, regionalnych czy krajowych. Szczegółowe spojrzenie na wyniki badań obrazuje, że w wyborach lokalnych najbardziej aktywnymi respondentami byli młodzi ludzie zamieszkujący Włochy (69%), Austrię (61%) oraz Rumunię (61%). Można dostrzec bardzo duże różnice, gdy porówna się ich z ankietowanymi z Irlandii (17%) oraz Luksemburga (21%), gdzie tylko co piąty badany wskazał, że uczestniczył w takim głosowaniu. Jeśli natomiast chodzi o wybory na szczeblu krajowym, to najbardziej aktywną grupą byli ankietowani z Polski (66%), Francji (65%) i z Austrii (64%), a najmniej respondenci z Niemiec (11%). W wyborach regionalnych najczęściej głosowali badani z Włoch (51%), Austrii (50%) i Hiszpanii (48%), natomiast ankietowani ze Słowenii (1%) i z Malty (5%) cechowali się bardzo niskim poziomem uczestnictwa w wyborach („European Youth...” 2018: 16).

Analiza trendów od grudnia 2014 roku pokazuje szereg zmian zachodzących w zachowaniach młodych dorosłych. Dokonując komparacji badań przeprowadzonych w 2014 i 2017 roku, obserwuje się 13-punktowy wzrost deklaracji dotyczących udziału ankietowanych w wyborach na poziomie lokalnym. W Polsce natomiast zanotowano 46-punktowy wzrost udziału w głosowaniu na poziomie krajowym, a jednocześnie spadek o 25 punktów procentowych udziału w innych wyborach („European Youth...” 2018: 16).

Pomimo że poziom uczestnictwa młodych jest niepokojący, szczególnie jeśli chodzi o głosowanie, to jednak niektóre z nowszych badań pokazują, co zostało już wcześniej wspomniane, że młodzi znacznie częściej partycypują w alternatywnych formach zaangażowania politycznego. Do takich form zaliczyć można przede wszystkim różnego rodzaju protesty, demonstracje, aktywność w Internecie, wolontariat czy podpisywanie petycji (Kitanova 2019).

Powyższe refleksje warto uzupełnić o charakterystykę badań i analizę zaangażowania młodych ludzi w alternatywne formy partycypacji politycznej. Agnieszka Turska-Kawa podjęła próbę poszukiwania psychologicznych uwarunkowań partycypacji politycznej wśród młodych ludzi. Celem badań autorki było określenie roli, jaką odgrywają nadzieja podstawowa oraz orientacja pozytywna w zaangażowaniu politycznym młodych, określenie stopnia, w jakim analizowane zmienne stanowią istotne czynniki aktywizującą obywateli w przestrzeni publicznej, a także odpowiedź na pytanie, czy ich adaptujący i motywujący wpływ przekłada się na czynną partycypację jednostek. W projekcie badawczym zaangażowanie polityczne zostało określone przez trzy autonomiczne wskaźniki, do których należą: 1) partycypacja wyborcza, rozumiana przede wszystkim jako udział w wyborach na przestrzeni 2014 i 2015 roku; 2) inne formy partycypacji politycznej, czyli działania dotyczące spraw codziennych, ukierunkowane na pożądaną zmianę o charakterze wspólnotowym, a także 3) postawa obywatelska rozumiana jako współdziałanie

na rzecz kolektywnych interesów w społeczeństwie obywatelskim (Turska-Kawa 2016: 7–19)².

Pierwsza część badania, dotycząca poziomu nadziei podstawowej, została przeprowadzona za pomocą Kwestionariusza Nadziei Podstawowej BHI-12 Jerzego Trzebińskiego i Mariusza Zięby³. Nadzieja podstawowa rozumiana jest zgodnie z teorią Erika H. Eriksona, jako przekonanie jednostki o sensowności i harmonijności świata, a także jego przychylności w stosunku do ludzi, co w implikacji stanowi czynnik reagowania człowieka na zmiany oraz przełomowe wydarzenia w życiu (Terelak, Demkiewicz 2006: 20). W kolejnej części badania wykorzystano Skalę Orientacji Pozytywnej autorstwa Marioli Łaguny, Piotra Olesia oraz Doroty Filipiuk (Łaguna, Oleś, Filipiuk 2011: 48), która stanowi połączenie trzech komponentów wyjściowych: samooceny, optymizmu oraz satysfakcji z życia⁴. W części dotyczącej partycypacji wyborczej respondenci zostali poproszeni o określenie swojej aktywności w wyborach w latach 2014–2015. Odpowiedzi były punktowane (od 0 do 4 punktów). Następnie został wykonany pomiar innych form partycypacji politycznej na przestrzeni poprzedzających trzech lat⁵. Ostatnia część badania opierała się na Skali Postaw Obywatelskich. Zadaniem ankietowanych było odniesienie się do 6 stwierdzeń dotyczących postawy obywatelskiej⁶.

W przeprowadzonych badaniach A. Turskiej-Kawy zweryfikowane zostały predyktory nadziei podstawowej oraz orientacji pozytywnej dla zmiennych zależnych: partycypacji wyborczej, innych form partycypacji politycznej, a także postawy obywatelskiej. Analizowane predyktory związane były z wizją świata oraz prognozą przyszłych zdarzeń i aktywności obywatelskiej. Nadzieja podstawowa i orientacja pozytywna kształtowane były w doświadczeniach jednostki i stanowiły podstawę inicjowania aktywności. Uzyskane wyniki badań potwierdziły, że

---

² Badania zostały przeprowadzone na grupie 422 studentów w wieku od 18 do 24 lat. Respondentami byli studenci Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Śląskiego, Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Ankietowani zostali podzieleni ze względu na płeć oraz miejsce zamieszkania – 33,6% pochodziło ze wsi, 13,3% z miast do 20 tys. mieszkańców, 17,5% z miast 20–100 tys. mieszkańców, 11,4% z miast 100–200 tys. mieszkańców oraz 24,2% z miast powyżej 200 tys. mieszkańców (Turska-Kawa 2016: 7–19).

³ Kwestionariusz BHI-12 obejmował 12 twierdzeń, w tym 9 diagnostycznych. Respondenci zostali poproszeni o ustosunkowanie się do wskazanych stwierdzeń, wybierając jedną z 5 odpowiedzi – od „zdecydowanie się nie zgadzam” do „zdecydowanie się zgadzam” (skala 5-stopniowa). Suma uzyskanych punktów, po wcześniejszym usunięciu pozycji buforowych oraz odwróceniu punktacji poszczególnych pozycji, stanowiła wynik końcowy poziomu nadziei podstawowej (im wyższy wynik, tym silniejsza nadzieja podstawowa) (Turska-Kawa 2016: 12).

⁴ Skala składała się z 8 twierdzeń o charakterze diagnostycznym. Odpowiedzi udzielane były na 5-stopniowej skali – od „zdecydowanie nie zgadzam się” do „zdecydowanie zgadzam się”. Wynikiem orientacji pozytywnej była suma odpowiedzi. Zakres wyników surowych wynosił od 8 do 40 (Turska-Kawa 2016: 12).

⁵ W skali można było uzyskać od 0 do 7 punktów (Turska-Kawa 2016: 12).

⁶ W tej części wykorzystano 5-stopniową skalę odpowiedzi (od „zdecydowanie się nie zgadzam” do „zdecydowanie się zgadzam”). W skali można było uzyskać od 6 do 30 punktów. Im wyższy wynik, tym silniejsza postawa obywatelska.

wymienione predyktory były istotne dla wyodrębnionych zmiennych zależnych. Pomimo że w przypadku partycypacji wyborczej uzyskana wartość współczynnika regresji nadziei podstawowej nie była istotna statystycznie, to w kwestii innych form partycypacji politycznej oraz postaw obywatelskich dwuzmiennowy model okazał się lepszą determinantą i przedstawiał ich silniejszą rolę jako predyktorów. Jak wskazuje autorka badań, „aktywności i przekonania będące elementem tych dwóch zmiennych mają charakter w dużej mierze wspólnotowy – wymagają porozumienia, współdziałania, wzajemnej mobilizacji, zaufania itp.” (Turska-Kawa 2016: 12). Aktywność we wspólnocie obywatelskiej wymaga wieloaspektowych kompetencji, umożliwiających radzenie sobie w wielorakich sytuacjach życiowych, które nabywane są głównie poprzez trening społeczny. „Posiadanie przez jednostkę właściwie rozwiniętych i kontekstowo osadzonych kompetencji obywatelskich umożliwia bowiem świadome ukierunkowanie partycypacji społecznej, czyniąc funkcjonalnymi działania podejmowane na rzecz wspólnoty, przy zachowaniu jej autonomii i poczucie społecznej odrębności” (Turska-Kawa 2016: 18).

Zaprezentowane przez Agnieszkę Turską-Kawę badania pozwalają przypuszczać, iż w procesie nabywania i doskonalenia kompetencji obywatelskich zarówno nadzieja podstawowa, jak i orientacja pozytywna odgrywają szczególną rolę. To natomiast powoduje konieczność zwrócenia szczególnej uwagi na analizę poziomu edukacji szkolnej, przekazu medialnego, poziomu kultury i innych czynników w procesie nabywania kompetencji politycznych, uwarunkowanych przez niepolityczne aspekty życia jednostek i grup społecznych. To od całościowo analizowanych czynników zależy aktywność obywatelska i aktywność polityczna, a w konsekwencji, w dalszej kolejności – jakość demokracji.

W literaturze przedmiotu wskazuje się, że kondycja polskiej sceny politycznej definiowana jest w kategoriach kryzysu. Pomimo że instytucjonalna konstrukcja ustroju w Polsce jest stosunkowo stabilna, to jednak niezwykle istotną kwestią jest rozwój kultury politycznej. W sferze politycznej występują pewne bariery, które stanowią przeszkodę dla pełnej konsolidacji systemu. Coraz częściej tworzone są nowe ugrupowania i siły polityczne. Poprzez częstą zmianę preferencji partyjnych trudno wskazać stabilne elektoraty. Ponadto zaobserwować można niski poziom frekwencji wyborczej oraz zainteresowania politycznego i jednocześnie zmniejszające się zaufanie do instytucji publicznych. Analizując wyniki badań opinii społecznej można zauważyć, iż polskie społeczeństwo cechuje się symptomami apatii politycznej, które są szczególnie widoczne w wymiarze absencji wyborczej (Szaban, Lisowski 2014: 259–260). Na liście *Democracy Index 2019*, opracowanej przez Economist Intelligence Unit, Polska zajęła 57. miejsce spośród 167 państw, uzyskując 6,62 na 10 punktów („Democracy Index 2019”). W raporcie brano pod uwagę 5 kategorii: proces wyborczy i pluralizm (Polska otrzymała 9,17 punktów), funkcjonowanie rządu (6,07 punktów), udział obywateli w procesach politycznych (6,11 punktów), kultura polityczna (4,38 punktów) oraz swobody obywatelskie (7,35 punktów) (Flis 2020). Jak można zauważyć, zarówno udział obywateli w procesach politycznych, jak i kultura polityczna uplasowały się na niskim poziomie, co potwierdza powyższe rozważania, związane ze stanem polskiej demokracji. Rodzi to także pytania o stan

demokracji w przyszłości. Jeśli bowiem aktywność społeczna, kulturowa, obywatelska i polityczna nie są domeną młodych dorosłych, to zwiastować to może kolejne zagrożenia dla przyszłej demokracji.

Bibliografia

- Badora Barbara. 2014. Zainteresowanie polityką i poglądy polityczne. W *Młódzież 2013*, 56–80. Warszawa: CBOS, Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii.
- Boguszewski Rafał. 2019. Aktywność obywatelska i postawy prospołeczne. W *Młódzież 2018*, 140–152. Warszawa: CBOS, Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii.
- Collin Philippa. 2015. *Young Citizens and Political Participation in a Digital Society. Addressing the Democratic Disconnect*. Sydney: Palgrave Macmillan.
- Czakon Piotr. 2016. „Zaangażowani czy obojętni? Aktywność społeczna i polityczna młodych Polaków”. *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Organizacja i zarządzanie* (95) : 75–87.
- „Democracy Index 2019”. 2020. The Economist. Dostęp 7 kwietnia 2020. https://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=democracyindex2019.
- „European Youth: Participation in Democratic Life”. Report Flash Eurobarometer 375 – TNT Political & Social. 2013. European Commission.
- „European Youth”. Report Flash Eurobarometer 455 – TNS Political & Social. 2018. European Commission.
- Flis Daniel. 23 stycznia 2020. „«The Economist»: w ranking demokracji Polska po raz pierwszy niżej niż Węgry”. OKO.press. Dostęp 7 kwietnia 2020. <https://oko.press/the-economist-w-rankingu-demokracji-polska-po-raz-pierwszy-nizej-niz-wegry>.
- Gurba Ewa. 2011. Wczesna dorosłość. W *Psychologia rozwoju człowieka*, cz. 1, Janusz Trempała (red.), 287–311. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Gwozda Mariusz. 2009. Młódzież a polityka. Między zaniechaniem a zniechęceniem. W *Psychologiczne i społeczne dylematy młódzieży XXI wieku*, Marian Filipiak, Grażyna E. Kwiatkowska (red.), 59–69. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Kijewska Barbara. 2014. Partycypacja polityczna młódzieży w Unii Europejskiej. W *Polityka młódzieżowa Unii Europejskiej*, Maciej Boryń, Bartosz Duraj, Sylwia Mrozowska (red.), 103–116. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Kitanova Magdelina. 2019. „Youth political participation in the EU: evidence from a cross-national analysis”. *Journal of Youth Studies* 23 (7) : 819–836. Dostęp 24 marca 2020. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13676261.2019.1636951>.
- Łaguna Mariola, Piotr Oleś, Dorota Filipiuk. 2011. „Orientacja pozytywna i jej pomiar: polska adaptacja skali orientacji pozytywnej”. *Studia Psychologiczne* 49 (4) : 47–54.
- Messyasz Karolina. 2015. „Postawy polityczne młódzieży polskiej w świetle badań empirycznych”. *Władza sądzienia* 7 : 57–79.
- „Monolog, dialog czy kłótnia – Polaków rozmowy o polityce”. Komunikat z badań Centrum Badania Opinii Społecznej. Listopad 2017. CBOS. Dostęp 18 kwietnia 2020. https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2017/K_153_17.PDF.
- „Partie polityczne w 2016 r.”. 2 lutego 2018. GUS. Dostęp 20 kwietnia 2020. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-spoleczna-wolontariat/gospodarka-spoleczna-trzeci-sektor/partie-polityczne-w-2016-r-,7,3.html>.

- Pontes Ana, Matt Henn, Mark D. Griffiths. 2018. „Towards a Conceptualization of Young People’s Political Engagement: A Qualitative Focus Group Study”. *Societies* 8 (1) : 169–185.
- Szaban Dorota, Krzysztof Lisowski. 2014. „Strategie zachowań politycznych młodzieży w dobie kryzysu (polskiej demokracji)”. *Rocznik Lubuski* 40 : 259–274.
- Szafraniec Krystyna. 2012. *Dojrzewający obywatele dojrzewającej demokracji. O stylu politycznej obecności młodych*. Warszawa: Instytut Obywatelski.
- Terelak Jan F., Joanna Demkiewicz. 2006. „Nadzieja podstawowa w ujęciu Erika H. Eriksona a strategia radzenia sobie ze stresem okołoporodowym”. *Studia Psychologiczne* (6) : 13–36.
- Turska-Kawa Agnieszka. 2012. Aktywizacja polityczna młodych. W *Polityka w opinii młodych. Idee – instytucje – obywatele*, Agnieszka Turska-Kawa (red.), 11–21. Katowice–Sosnowiec: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Remar.
- Turska-Kawa Agnieszka. 2016. „Nadzieja podstawowa oraz orientacja pozytywna jako predyktory zaangażowania politycznego młodych”. *Przegląd Politologiczny* (1) : 7–20.

Political Activity of Young Adults in Present-Day Poland

Abstract

This article presents the activity of young adults in the political sphere and its impact on the state of Polish democracy. Young people have a low interest in politics compared to other age groups. The decreasing involvement of young citizens in traditional forms of politics is reflected in lower voter turnout and lower participation in political organisations and parties. This is a consequence of declining trust in public institutions, as well as a feeling of a lack of influence in the political affairs of the state. Nowadays, young people are increasingly turning to alternative forms of civic and political engagement, which include being active on the Internet, signing petitions, or participating in protests and street demonstrations. At the same time, the low level of interest in politics and the decline in political participation of young adults raises questions about the state of Polish democracy. In the future, this may even pose a fundamental threat to the state’s political system.

Keywords: democracy, interest in politics, political participation, young adults